

2022-12-19

RUN/469/2022

FÖRSLAG

Ert dnr: M2022/00493

Åsa Hernerud
Tfn: 063146529
E-post: asa.hernerud@regionjh.se

Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande gällande förslag till regeringen i Miljömålsrådets årsrapport 2022

Bakgrund

Miljömålsrådet är inrättat av regeringen för att stärka berörda myndigheters roll i genomförandet av miljöpolitiken. Det är 17 nationella myndigheter och länsstyrelser som representeras i Miljömålsrådet och dessa har en central roll i genomförandet av åtgärder för en långsiktigt hållbar utveckling. I Miljömålsrådets årsrapport för 2022 anges ett antal förslag till åtgärder till regeringen. De förslag som omfattas av remitteringen återfinns inom programområde Styrmedel för hållbar konsumtion sidan 27-29 samt bilaga 2.1-2,4. Region Jämtland Härjedalen har i sitt yttrande fokuserat på följande förslag:

1. Mer hållbara måltider i skolan
2. Riktlinjer för mer hållbar mat i skattefinansierade miljöer för barn och ungdomar

Förslagen i korthet

Förslagen syftar till en minskad miljöpåverkan från livsmedelskonsumtionen i skolan, samt att måltider som serveras i skolans lokaler ska vara mer hälsomässigt hållbara. Konkret innebär förslaget att komplettera skollagens nuvarande krav på att skolmaten i grundskolan ska vara näringsriktig och kostnadsfri, så att krav också ställs på matens miljöpåverkan. Dessutom föreslås att utvidga kraven till att inte enbart omfatta grundskolan, utan även andra skolformer, samt att kraven ska gälla all servering i skolans lokaler under hela skoldagen. Förslagen syftar till en minskad miljöpåverkan från barns och ungas livsmedelskonsumtion i miljöer och verksamheter som finansieras av skattemedel. Det offentliga har goda möjligheter att styra utbudet i miljöer och verksamheter som finansieras av skattemedel, såsom idrottshallar, simhallar, fritidsgårdar, pedagogiska teknik- och naturvetenskapscentrum och kulturhus. Denna möjlighet utnyttjas idag inte fullt ut och det saknas nationella målsättningar för hur skattefinansierade verksamheter för barn kan bidra till hållbar konsumtion.

Synpunkter på förslagen

Region Jämtland Härjedalen tillstyrker förslagen i remissen men har ett antal synpunkter att beakta i ett eventuellt genomförande.

De offentliga köken är en god katalysator för kunskapshöjning och måltiderna är viktiga som pedagogiska verktyg. Det är dock viktigt att poängtera att samtliga hållbarhetsaspekter

måste beaktas. Utmaningen är om definitionen av hållbarhet och viktningen mellan de olika parametrarna därinom riskerar att bli snedvriden. Inom områdena miljö och hälsa finns många infallsvinklar att beakta, och även de sociala och ekonomiska behövs beaktas. Den nationella livsmedelsstrategin anger till exempel konsumtionsrelaterade mål kopplat till ekologiska råvaror vilket också mäts i de offentliga köken. Länets kommuner resonerar emellertid alltmer kring att flytta fokus från ekologiskt till lokalt och närproducerat och att därigenom se hållbarhet ur ett bredare perspektiv. Ur miljöhanseende innebär det till exempel minskade transporter. Östersunds kommun som ett exempel bland kommunerna slår fast i sina riktlinjer för måltider att, förutom att sträva efter att följa nationella målsättningar om ekologisk andel, svenskt kött ska väljas i första hand och att vegetabilier ska ges stort utrymme, samt att en hög andel närproducerad mat är eftersträfvärd där elever och barn får möjlighet att smaka på lokalproducerad mat. *Måltiden ska bidra till en hållbar regional och lokal livsmedelsproduktion.*

Precis som remissen hänvisar till är den nationella livsmedelsstrategins mål en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Även den regionala mat- och livsmedelsstrategin i Jämtland Härjedalen slår fast att livsmedelsproduktionen i länet ska öka, och med hänsyn till effekter på och förändringar i klimat och biologisk mångfald. Så som också beskrivs i länets energi- och klimatstrategi så finns möjlighet att ytterligare öka produktionen av näringsrikt vallfoder och därmed öka animalieproduktion med låg klimatpåverkan. Genom att producera mer kött och mjölk i Jämtlands län kan vi bidra till att avlasta andra delar av Sverige och världen, där förutsättningarna att odla och producera andra slags livsmedel är bättre.

I ett förändrat klimat, där förutsättningarna för livsmedelsproduktion kommer att försämrats i andra delar av världen, är länets jordbruksmark en viktig resurs. Livsmedelsproduktionen är också viktig för länets sysselsättning och möjligheten att bo och verka i hela länet. En egen livsmedelsproduktion är extra viktig i ett krisläge, något vi blivit särskilt uppmärksammade på under pandemi och genom invasionen av Ukraina. Det betonas också i remissen att en lokal livsmedelsproduktion är viktig för både krisberedskap, klimatanpassning och möjligheten att leva och verka på landsbygden idag och i framtiden. Det betonas också att nedläggningen av jordbruk är omfattande, särskilt i norra Sverige. Det slås fortsatt fast i den regionala energi- och klimatstrategin att miljömålet om *Ett rikt och öppet odlingslandskap* är helt beroende av en fortsatt och ökad skötsel av värdefulla marker och miljöer, och att livsmedelsproducenterna i länet är våra viktigaste aktörer. En lokal livsmedelsproduktion kan också bidra till att synliggöra och stärka det samiska perspektivet och lyfta ett regenerativt markbruk. Vidare beskriver energi- och klimatstrategin att importen av bland annat mjölk och kött med fördel kan minska, och mat- och livsmedelsstrategin slår fast att konsumtionen av mat från Jämtland Härjedalen ska öka. Att införa krav om mer hälsomässigt- och näringsmässigt hållbar mat behöver därför ligga i linje med ovan.

En annan viktig och central aspekt är att skolmaten är den enda lagade mat som vissa barn erbjuds att äta. Något som länets offentliga kök vittnar om utifrån att till exempel åtgången är betydligt större på måndagar och fredagar. Det skulle motivera fortsatt fokus på och utveckling av kostnadsfri och näringsrik kost. Det är också allt fler som har en ångestladad relation till mat vilket länets offentliga kök märker genom ökat selektivt ätande och krav på

önskekost med koppling till Barn- och ungdomspsykiatri. Samtidigt har Jämtlands län en relativt hög andel överviktiga barn och unga och åtgärder behöver vidtas. Skolan och de offentliga köken är som tidigare nämnts en god katalysator för kunskapshöjning och måltiderna är viktiga som pedagogiska verktyg. Mat är näring och mat ska vara gott och roligt. Som Skolverket beskriver ”När maten och ätandet är lustfyllt är det mer troligt att maten hamnar i magen och ger ork att leka och lära”. Ju fler värderingar som elever har att förhålla sig till när det gäller måltider desto större risk att maten blir ångestfylld. Förslag enligt remissen riskerar även ge pålagor för de ofta redan, på grund av stundtals underbemanning, pressade offentliga köken som kan vara svåra att leva upp till.

Ett sätt att försöka fläta samman perspektiven om hälsosam och hållbar mat – i vårt fall Livsmedelsverkets nuvarande näringsrekommendationer tillsammans med målsättningarna i den regionala mat- och livsmedelsstrategin – är genom de så kallade regionala kostråden, eller [Må gott i Jämtland Härjedalen](#). Där beskrivs att vi med fördel kan äta mer grönsaker samtidigt som vi producerar mer animalier, att vi gärna kan byta de importerade animalierna mot lokalt producerade, så även till exempel riset mot potatis, och att röra på oss mera. Så som Folkhälsomyndigheten påpekar så behöver information och kostråd kompletteras med andra insatser vilket det regionalt också spånas idéer kring.

Sammanfattningsvis behöver det finnas ett helhetsperspektiv kring hållbarhet. Det behöver definieras vad som anses hälsosamt och miljömässigt hållbart och hur det ska mätas på ett träffsäkert sätt, samt med fördel att kommunerna eller friskolornas styrelse får fortsatt möjlighet att besluta vilken mat som ska serveras och hur serveringen ska gå till. Det är även rimligt att fortsätta utveckla befintliga verktyg, så som Skolmatsverige, snarare än att komma med nya eller fler kravställningar.

Det uttrycks parallellt en oro bland lokala livsmedelsaktörer att de nya nordiska näringsrekommendationerna som lanseras 2023 ska tappa än mer helhetsperspektiv. Att krav om mer hållbara livsmedelssystem tar genvägar och därmed riskerar att till exempel ytterligare förorda långväga vegetabilier framför kortväga animalier. Att förespråka att vi ska äta främst vegetabilier är i sig inget problem. Det är när råvarornas ursprung, produktionssätt och sammanvägda näringsvärde negligeras som det blir ett problem, oavsett råvara och produkt.

För närmare relation till maten, en ökad försörjningsförmåga, att nå mål om biologisk mångfald och minskad klimatpåverkan behöver vi säkerställa en bibehållen och ökad primärproduktion och det måste märkas i mål och prioriteringar. Vi når inte heller generationsmålet, om att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta utan att orsaka miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser, om vi inte bibehåller och ökar den svenska och jämtländska produktionen.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Jonas Andersson
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Magnus Aspegren
Regional utvecklingsdirektör